

TAS-630(1)

Rafael Tasis

PERSPECTIVES DE
LA POESIA
CATALANA
CONTEMPORANIA

(1912 - 1950)

Lema:

"Aguell art noble del cent".

PERSPECTIVES DE LA
POESIA CATALANA CONTEMPORANIA

(1912 - 1950)

1

Alexandre Plana, discretíssim crític de tota mena d'arts i en-
sans meritori poeta i narrador, va publicar, l'any 1914, una "Anto-
logia de Poetes Catalans Moderns" que va fer, i amb justícia, una
gran impressió en el nostre món literari. Era una mostra copiosa de
la producció lírica catalana i el conjunt era magnífic. Cal dir tot-
seguit que, per la cura completa i escrupulosa de la tria, per la
quantitat com per la qualitat dels escriptors representats i, sobre-
tot, per l'esforç orientador que representen el copios assaig que
fa de pròleg al llibre - "Les tendències actuals de la poesia esta-
lana" el titula l'autor - i les notes biogràfiques i crítiques que
encapçalen l'aportació de cada poeta, el llibre de Plana no ha estat
encara superat per cap de les antologies posteriors. ~~En aquestes, e~~
~~miller dit, en les dues últimes que s'han publicat.~~ La dels "Quaderns
Literaris", de 1935, que és una antologia general, de caràcter popu-
lar, de la poesia catalana, ^{ix} ~~z~~ el gruuat llibre "Els Contemporanis",
publicat l'any 1947 per l'editor-poeta Josep Janès, sota la signatu-
ra d'un tal F. Gutiérrez, i com a segon volum d'una per ara incomple-
ta "Antologia Històrica") ^f trobeu a mancaer la visió de conjunt, la va-
loració crítica que justament donava al llibre d'Alexandre Plana el
seu preu. L'"Antologia de Poetes Catalans Moderns", recordem-ho, s'o-
bria amb el nom màxim de Joan Maragall - feia dos anys que l'autor de
"La vaca cega" havia mort - i comprenia trenta-sis noms més. Enumerem
los, en el mateix ordre que els presentava l'antologista: Emili Gua-

nyavents, Ignasi Iglésies, Lluís Via, Miquel Costa i Llobera, Joan Alcover, Gabriel Alomar, Josep Pijoan, Joan M. Gual, Francesc Puigjols, Jaume Bofill i Mates (Guerau de Liost), Josep Carner, Eugeni d'Ors, Joaquim Ruyra, Antoni Navarro, Jeroni Zanné, Miquel S. Oliver, Eloreng Riber, Joan Puig i Ferrer, Francesc Sitjà i Pineda, Miquel Ferrà, Maria Antònia Salvà, Joan Llongueres, Ramon Vinyes, Pere Prat i Gaballí, Miquel de Palol, Vicens Solé de Sojo, Josep Lleonart, Josep M. López-Picó, Joaquim Folch i Torres, Ambrosi Carrion, Josep Massó-Ventós, Carles Soldevila, Josep M. de Sagarra, Carles Riba-Bracons, Lluís Valeri i Clementina Arderiu. Alguns d'aquests darrers poetes - Sagarra, Riba i Arderiu, per exemple - no havien encara publicat cap recull d'e versos: el "Primer Llibre de Poemes" i "El Mal Caçador" estan a punt d'e sortir; l'any 1916 veurà la llum "Cançons i Elegies"; fins al 1919 no seran editades les "Estances".

Es curiós de comparar aquesta llista amb la d'e l'antologia de Janés-Gutiérrez, molt més voluminosa: per de prompte, aquesta darrera no comença amb Maragall, sinó que s'obre amb una abundant selecció d'e l'obra de Jacint Verdaguer, inclou després unes mostres de l'obra de Magí Morera i Galícia i d'Apel.les Mestres, contemporanis seus amb pocs mesos de diferència (però omet Angel Guimerà, nat també el 1845) i fa passar, amb un estricte respecte a la cronologia, Costa i Llobera i Alcover, nats en 1854, abans de Joan Maragall. De la llista que figura a la portada del llibre de Plana en són eliminats Emili Guanyavents, Puig i Ferrer, Miquel Ferrà, Joan Llongueres, Lluís Valeri, Ramon Vinyes, Miquel de Palol, Joaquim Folch i Torres i Ambrosi Carrion. Hi entren, en canvi, paradoxalment, Ferran Agulló - més conegut certament com a periodista polític i organitzador d'eleccions que com e poeta florallesc, - l'excultor Manolo i el poeta en llengua castellana Eduard Marquina. A més d'aquests, l'antologia d'e 1947 comprèn els noms de Josep Estadella i Arnó, Ramon Tor, Alfons Maseras, Josep Sebastià Pons i Trinitat Catasús, no inclosos en el llibre de Plana. Així com, naturalment, els poetes que van donar-se a conèixer després de 1914, pels volts d'e 1920, diguem: Salvador Albert, Ventura Gassol, Joaquim Folguera, J. Salvat-Papasseit, Marià Manent, Lluís Bertran i Pijoan, J. Millàs-Raurell, Joan Arús, Tomàs Garcés, Roser Matheu,

Jaume Bofill i Ferro - però cal lamentar l'absència, en aquesta llista, dels noms ben estimables de Ferran Soldevila i del propi Alexandre Plana. Vénen després els que, més joves o amb un contacte més tardà amb el públic, donen llurs versos primers cap a 1930: J. V. Foix, Agustí Esclasans, Pere Guilanyà, S. Sánchez-Juan, Pere Benavent Joan Minguéz, Rossend Llates, Almela i Vives, Bernat Artola, Miquel Saperes, Guillem Colom, Octavi Saltor, Jaume Agelet i Garriga, el malaguanyat Ramon Juncadella... Una altra promoció és la que agafa els anys de la República i la guerra. Podem incloure-hi, de la llista que ens dona l'Antologia Janés-Gutiérrez, J. Gimeno-Navarro, Xavier Benquerel, Pere Quart, Maria Teresa Vernet, Joan Teizidor, Ignasi Agustí, Josep Janés, Salvador Espriu, A. Serra-Baldó, J. M. Boix i Selva, B. Rosselló-Pòrcel, Rosa Leveroni, Joan Vinyoli, Joan Ilacuna, Ramon Bech, Agustí Bartra, Palmira Jacquetti... I, per últim, els que de la guerra ençà han ratificat brillantment llur vocació poètica, els que s'han fet conèixer de la guerra ençà, els extremament joves, suprema esperança - ja realitat - d'una represa de la nostra lírica: Mn. Miquel Meléndres, M. Bertran i Oriola, Mn. Pere Ribot, Màrius Torres - un altre poeta mort en plena joventut i en plena maduresa lírica, com Folguera, Salvat-Papasseit i Rosselló-Pòrcel - Miquel Dolç, Josep Palau-Fabre, Josep Romeu, David Sanahuja, Joan Barat, Joan Peruchó, Joan Guarro, Lluís de Rialp, Joan Triadú, Josep Pedreira, Miquel Arimany, Jordi Sarsenedes, Jordi Cots... Alguns d'aquests darrers noms, remarquen-ho, són pràcticament inèdits o compten només amb la publicació d'una exigua "plaquette" de versos, en tiratge limitadíssim: és difícil, per tant, de situar-los en la posició de Riba o de Sagarra quan Alexandre Plana els incloïa en la seva Antologia de 1914, amb algunes de les "Estances" ja perfectes i amb la "Chòra" tan representativa.

Im de notes de l'antologia de Triadú, abans un apèndix

He reproduït gairebé íntegrament aquest índex de noms per a situar-lo com a llista de referència, abans de començar a escatir les distintes tendències i a valorar les obres respectives. Reconequem, però, que aquests noms no enclouen avui tots els d'aquells poetes catalans que donen a la nostra lírica contemporània la seva riquesa i la seva

exemplar varietat. No obliden algunes vocacions tardanes, manifesta-
des aquests darrers anys, sovint a l'exili: la d'A. Rovira i Virgili,
la de Mossèn Carles Cardó, la del canonge J. M. Llovera, il·lustre
traductor de "La Ilíada", la d'August Pi i Sunyer. També es revelava
a l'exili, i d'una manera brillantíssima, gràcies als Jocs Florals,
la pura inspiració lírica de Mercè Rodoreda. I, a l'interior o en ter-
res estrangeres, són nombrosos els noms que, malgrat no figurar en
la copiosa llista de l'Antologia d e 1947, representen alguna cosa
en el concert de la nostra poesia: Domènec Parramon, Jaume Tarrades,
J. Carner-Ribalta, J. M. Rovira-Artigues, Jaume Rosquelles i Alessàn,
Oswald Cardona, Antoni Ribera, Lluís Gassó i Carbonell, Albert Manent
Xavier Casp, ^{José Sales} M. Villangómez, ^{Joan Fuster} Simona Gay, Ramon Xirau, Mamiel Duran...
I és reconfortant de poder escriure plegats tots aquests noms que, a
la Catalunya estrieta, al País Valencià, a les Illes, ^{al Rosselló} a Anglaterra,
a les llunyanes Amèriques, canten avui, alguns amb llur veu intacta
d'adolescent, llur amor, llur culte a la bellesa, llur fe i llur pa-
triotisme en la mateixa llengua que ho feren un dia Auziàs March i
Jordi de Sant Jordi, Pere Serafí i Bonaventura Carles Aribau, Verda-
guer i Maragall.

2

De Maragall ençà... Aquesta fita, que és ben justificada, ja que
Maragall aportava a la poesia catalana una riquesa de cordes, una mo-
dernitat d e temes i d'inquietuds que hom hauria cercat debades en
Verdaguer o en Guimerà, permetria, em pen so, d'excloure d'aquest es-
tudi dos noms que, d'instint, Alexandre Plana ja eliminava de la seva
Antologia de 1914. Vall dir Magí Morera i Galícia i Apel·les Mestres.
Un i altre són mercixedors d'esment, tammateix. Tothom està d'acord
a reconèixer que la part millor de l'obra de Magí Morera i Galícia
(Lleida 1853-1927) poeta i home polític, consisteix en les seves tra-
duccions de Shakespeare. La seva obra original, que comprèn, ultra
uns quants volums de versos castellans, el llibre "Hores lluminoses",
és elegant de forma i serena de fons. Els espectacles de l'horta llei-

datann s'emmirallen en els seus versos ben tallats, però de poca vola da lírica. L'home, gran senyor de l'esperit i conversador i lector ex traordinari, ha deixat un record excel.lent. Es probable que la seva decisió d'escriure en català fos influïda per l'alt exemple de Mara gall.

En quant a Apel.les Mestres (Barcelona, 1854-1936), els seixanta volums que produí en català li donen dret a figurar en tota història de la nostra literatura. Influit per Heine, romàntic i pessimista, el seu art es dispersà potser excessivament entre les seves nombroses aptituds: fou músic, pintor, il.lustrador, autor teatral... Del seu gran poema "Liliana", tammateix, allò que avui més ens reté són les meravelloses il.lustracions. I algunes de les seves cançons, musicades per ell mateix o per d'altres compositors, han guanyat una popu laritat que perdurarà quan s'hagin oblidat les seves obres més ambi cioses.

3

El mestratge de Joan Maragall és innegable i indiscutit. Això deu haver fet que, contràriament al que s'esdevé en general, l'admiració per l'obra de Maragall, l'adhesió als seus al·liconaments estètics i morals s'hagin conservat intactes després de la seva mort. Aquell "purgatori" dels grans escriptors, pel qual tots passen, i que dura uns vint-i-cinc anys - és a dir, una generació, fins que la següent, la dels néts, redescobreix l'autor negligit - no ha resat per a ell. Hi ha hagut un temps, en canvi, que Jacint Verdaguer era considerat pels crítics com un poeta popular i prou, que es salvava per l'inc tint, però que no transmetia cap "missatge" digne d'ésser escoltat. Avui la revisió de l'obra del genial autor de "Canigó" ha estat feta, i la recent celebració del centenari ha demostrat com era de positiu el balanç. Angel Guimerà està encara, diríeu, en aquest purgatori, tot i que ja ha passat més d'un quart de segle del seu traspàs. La seva popularitat superficial sembla intacta; els seus drames i al guns dels seus poemes conserven encara una real virtut emotiva.

Però a les seves tragèdies hi ha molta part d'arqueologia morta; la llengua sovint és impura, i una mena d'ingenuïtat natural de l'autor fa avui inacceptables la psicologia i el llenguatge dels personatges guimeranians. La revisió crítica de l'obra de Guimerà hauria pogut fer-se a fons, amb motiu de la publicació del volum de les seves "Obres Selectes". El mateix títol d'aquest important recull explica perquè això no ha estat encara possible: per raons òbvies, ha calgut eliminar del volum la part patriòtica - importantíssima - de la seva producció. Per altra banda, la crítica és un dels exercicis que actualment semblen defesos a la literatura catalana - o almenys a la que es publica a Catalunya... Sigui com sigui, la revisió no ha estat feta, i Angel Guimerà segueix travessant la tàcita desvaloració que afecta totes les glòries literàries i de la qual surt, definitivament, llur immortalitat o llur rebaixament.

Amb Maragall, el cas no es produeix, repetim-ho. Després de la seva mort hi ha, certament, una reacció, encapçalada pel Xènius del "Glossari", i que oposa a la doctrina - discutible - de la "paraula viva", un arbitrarisme regit per l'intel·lecte, que de vegades frisa en la pedanteria o en l'esnobisme - dues tares que mai no es donen en l'obra de Maragall. Ningú, però, no gosa d'atacar o menystenir per això les obres del mestre. Potser sigui degut, ultra la varietat d'inspiració dels seus temes, al seu caràcter permanent de poeta cívic - vàlid avui encara, perquè les seves preocupacions segueixen ben actuals. També ho fa la fidelitat dels deixebles. Al seu entorn gravitaven un estol de poetes i d'escriptors que, després, perpetuaran el seu mestratge i consolidaran la seva glòria. Josep Pijoan, Francesc Pujols, Josep Lleonart, Joan M. Guasch, Salvador Albert, Mossèn Antoni Navarro, Joan Llongueres, Emili Guanyavents... heus' ací uns quants d'aquests deixebles que, conscientment o no, segueixen amb llur obra el camí fressat per Maragall. I aquest camí pot ésser el franciscanisme vagament panteista del "Cançoner", i l'únic llibre de poesia de Josep Pijoan (Barcelona, 1880). "El bastó", "El llevat", "La vullada" marquen tres fases característiques de la inspiració assossegada d'aquest home que, com escrivia Maragall, ha

(1905)

data de naixement

anat sempre "pel món, tan enfebrat"⁽¹⁾ i que ha deixat els versos per a esdevenir historiador i professor d'art, exageradament cosmopolita, menyspreant - però sempre enyorant - la petita Catalunya deixada enrera en la seva joventut turmentosa.

Es també maragallià el popularisme, transposat del folklore, de Francesc Pujols (Barcelona, 1884) amb el seu també únic "Llibre que conté les poesies de Francesc Pujols". La carrera que feia posteriorment el pensador de la Torre de les Hores, com a humorista, historiador i filòsof no permet pas d'excloure tota recança per la pèrdua d'un poeta que sabia cantar amb tanta tendresa la "Balada del Fuster" o la pueril història del "Canta i vola que fa sol". Es igualment fill del mestratge de Maragall la contemplació de les muntanyes, reflectida fidelment en les populars "Pirenengues" de Joan M. Guasch (Barcelona, 1878), com per les de Mossèn Antoni Navarro (Vilaller, 1869-Barcelona, 1936). Un i altre poeta s'aboquen a la contemplació de la natura amb aquell estat tan maragallià d'encantament, i la perfecció formal de llurs versos - més ciutadans, potser, en Guasch, que també sap veure la bellesa de Bruges-la-morta o d'un cirerer de claustre - rep la influència del Maragall de "La vaca cega" i de "Les muntanyes".

Cosí i amic de l'autor del "Cant Espiritual", Josep Lleonart (Barcelona, 1880) ¹⁹⁶⁰ sembla que hereti la seva devoció per Goethe. Les seves "Elegies germàniques", com la seva traducció completa del "Faust" s'inscriuen darrera de "La Margarideta" i la versió de les "Elegies romanes", duta a terme per Maragall. Però Josep Lleonart ha ampliat en "El poema de la merla", "Tizianel.la" i sobretot "Les Elegies i els Jardins", el camp de la seva inspiració. Paisatges de París, finíssimes evocacions pirenenques - estampes trèmules de ~~paísatge~~ ^{tenue colorat} i sobretot aquelles "Tres visions de muntanya" amb la punyent "Mort del Contrabandista" - tot el contingut d'aquest llibre de 1937 posava en un dels primers llocs de la nostra poesia l'obra d'aquest maragallià que sempre ~~ha~~ ^{ha} passat ~~apagadament~~ ^{apagadament} pel camp de la nostra lírica i que ~~era~~ ^{era} un ric perfecte de forma i de fons, exigent amb si mateix i tendre amb els altres, que sembla que tingui per lema la sinceritat de les seves

(1) Prefaci en vers del "Cançoner".

emocions - sense ni un bri d'exhibicionisme subjectiu - i un gust depurat per les imatges tènuement acolorides.

El color - fines colors de litografia romàntica - caracteritza la inspiració lírica de Josep Lleonart; la d'un altre maragallà, Joan Illongueres (Barcelona, 1830) podria definir-se per la música - pel ritme sobretot. No debades l'autor de "Iluminoses" i "Fèrvides" és, ensems, un compositor de cançons. La seva sensibilitat ciutadana vibra en posar-se en contacte amb la naturalesa, i li posa als llavis ressons ingènus de cançó popular; el seu patriotisme li dicta versos que es transformaran en sardanes o en himnes. Per a Emili Guanyavents, en canvi (Barcelona, 1860-1940), l'emoció és la font més pura del lirisme. Ell sent una pietat immensa i ingènua per tots els sofriments, dels homes com de les coses. La seva ingenuïtat potser el perjudica, avui. Però no pot negligir-se la magnífica aportació de les seves "Trasplantades", versió dels poetes francesos moderns, feta amb un gran rigor. Esmentem, per últim, entre aquests deixebles de Joan Maragall, l'emportanès Salvador Albert, dividit entre la política i la poesia (Palamós, 1868- Cerdanyola, 1944), que, com Morera i Galícia i Alcover, féu versos en castellà molt de temps fins que, l'any 1916, donà "Florida de Tardor", seguida d'altres reculls. Hülderlin, Amiel, Verlaine, Ibsen van influir en el seu pensament i en la seva inspiració. Però sobretot és la veu de Maragall la que ressona en la seva poesia íntima, apassionada, amb evasions cap a un indecís misticisme. En el seu volum "Poesies", que recollia l'obra de deu anys (1916-1925) la unitat essencial de la seva lírica es fa visible: un constant balancejar-se entre la realitat i el somni, una forma indecisa, una certa descurança en el lèxic. Per damunt de tot, com escriu Carles Riba⁽¹⁾, "un turment, però esperançat, en què el delit del vol més aviat s'aviva, que impedeix el sentiment de desbordar mai en deliquescència".

(1) "Els poetes d'Ara" - SALVADOR ALBERT - Pròleg de Carles Riba
Barcelona, 1924.

Si la forta personalitat de Maragall, el seu accent catalaníssim (les "Visions i Cants" són un repertori complet dels mites i els ideals catalans, àdhuc en les seves contradiccions) i la generositat de la seva inspiració no han paralitzat, en una respectuosa admiració que aviat s'hauria tornat eixorcament imitativa, tota la lírica catalana, això és degut, en primer lloc, a l'existència simultània d'una escola mallorquina i, en segon lloc, a l'eclosió, amb pocs anys de diferència, d'uns quants poetes que són fidels, rigorosament, a la forma i que han sabut assimilar la secular lliçó d'Ausias March, de Jordi de Sant Jordi i de Jaume Roig, així com la més propera en el temps, però més distant en l'espai, dels lírics anglesos, de Poe i de Mallarmé; d'uns poetes que creuen que cal cenyir la inspiració a uns límits precisos, que cal decantar la paraula viva de totes les seves impureses. En el fons, aquest respecte a la forma, aquest tornar a una poesia pura - a un classicisme, enfront del neo-romanticisme maragallià - ajunta l'escola mallorquina i la diguem-ne de Barcelona que enclou, amb l'olotí Guerau de Llorens, els barcelonins Josep Carner, Josep M. López-Picó i Carles Riba, és a dir, les quatre figures màximes de la lírica catalana després de Maragall.

L'escola mallorquina és, segons una definició justíssima de Nicolau d'Oliver (1), enfront dels "poetes que transformen" - romanticisme - "poetes que reflexen" - classicisme. I, a "Les noves veïlors de la poesia catalana", Joaquim Folguera, fent un resum gairebé complet d'aquesta escola - resum citat in extenso per Nicolau - la descriu així: "La voluntat de la forma, que era la característica de la poesia de Mossèn Costa i Llovera, és en la de Joan Alcover el do de la forma, i en la de Gabriel Alomar n'és únicament el so. Miquel S. Oliver juga amb els versos i combina noms estrangers amb els consonants més melòdics. En Maria Antònia Salvà la forma, precisant-se més cap a la música, és ingemufat. En Llorenç Riber, ja esdevé voluptuosa

---

(1) "Resum de literatura catalana".-Barcelona, 1925.

voluptuosa". Si a aquests sis noms consagrats afegeix el de Miquel Ferrà, fluid i musical, temptat pels jocs verbals de Carner, i els més recents de Guillem Colom, B. Rosselló-Pòrcel i Miquel Dolç, hom veu com la lírica mallorquina, iniciada pels romàntics (Jeroni Rosselló, Pons i Gallarza, els Forteza, els Aguiló, els Penya) podria donar, per ella sola, categoria universal a la poesia catalana.

Pot dir-se de Miquel Costa i Llobera (Pollença, 1854 - Palma, 1922) que és l'hereu del geni llatí en la nostra lírica moderna. No és debades que un dels seus millors reculls de versos es titula "Horacianes". L'evocació del passat, el noble sentiment cívic i la descripció dels paisatges illencs conviuen en els versos marmoris i melodiosos del sacerdot de Pollença. Per la riquesa dels seus ritmes, per la serenitat amb la qual aquests canten un ideal moral i estètic, per la mateixa concepció que té del paisatge, pres no pas com a element dramàtic, sinó com a concreció del seu estat d'ànim, Miquel Costa i Llobera és el mestre de la perfecció i de l'altitud.

Justament famós, "El Pi de Formentor" és una de les poesies catalanes que té un lloc assegurat a totes les antologies i ha estat traduïda a molts idiomes europeus. Però "El gorg blau", "Cala gentil" i "Comiat", entre tantes altres poesies, demostren plenament que el domini de la forma i la subjecció a les altes lliçons dels clàssics llatins no eliminaven pas, en l'obra de Costa i Llobera, l'emoció més punyent.

Miquel Costa i Llobera havia fet estudis diversos i ja havia començat brillantment la seva carrera de poeta quan una crisi espiritual l'impulsà a prendre els ordres sagrats en 1888. Tres anys abans ja havia publicat "Poesies catalanes"; en 1897 donava "De l'agre de la terra". En 1899 provava la poesia castellana amb "Líricas", però aviat tornava al català amb "Tradicions i fantasies" (1903), "Horacianes" (1906) i "Visions de Palestina" (1908). L'any 1909 era nomenat canonge de la Seu de Palma i va morir-hi l'any 1922 mentre predicava, entre el respecte i l'admiració un xic distreta dels mallorquins.

Hom ha pogut dir que aquest enamorat d'Horaci era, en el fons,

X un romàntic. L'afirmació és una mica excessiva. Lamartine, Victor Hugo i els alemanys influïren, és cert, en els seus primers poemes. Però d'ençà que va conèixer les "Odi barbàres", de Carducci i els parnassians francesos - sobretot Leconte de Lisle i Sully-Prudhomme - el gust de la forma perfecta i de la simplicitat clàssica frenen la seva imaginació.

Joan Alcover i Maspons (Ciutat de Mallorca, 1854-1926), representa, al costat del seu gran amic Costa, un art més personal, més humanitzat. Té també, realment, el do de la forma, i arriba al virtuosisme en la seva versificació. El seu lirisme ple de música i de color reflecteix els bells paisatges de la Illa Daurada i evoca les figures de la història bíblica i les llegendes pairals amb la serenitat d'un clàssic; per damunt de tot, però, canta les passions de l'home, els seus dolors i els seus desenganys. Per això, si no és del tot el més artista dels nostres poetes moderns - i, tammateix, la perfecció formal poleix els seus versos, i la varietat dels seus ritmes va acompanyada per la riquesa saborosa del lèxic - ningú no negarà que Joan Alcover no sigui el més patètic, i que això el faci ocupar dignament un lloc molt a prop de Maragall. "La Serra", "La Relíquia", "Desolació", cantaren per sempre en la memòria dels catalans, amb llur sòbria melangia i llur força d'evocació del dolor i de la joia dels homes.

Joan Alcover va exercir càrrecs polítics i dintre la magistratura de la seva ciutat nadius. L'any 1897 publicava, en castellà, el seu primer llibre de versos. Però l'any 1909 donava el seu "Cap al tard", en català. Hi confessava:

A la mossa castellana
mes anys millors he donat...

però, com que només la llengua pàtria podria tornar-li, en plena tardor, la joventut, com que només ella podria arribar fins a la rel del seu cor, la seva resolució ja era presa:

Si altra espose fou ma Lia,
ella serà ma Raquel.

La mort prematura dels seus quatre fills inspirava dolorosament molts dels seus poemes. I aquelles elegies, nascudes del sentiment

més íntim, només podia cantar-les en català. Joan Alcover, alt poeta, fou encara un eloqüent orador, un conferenciant finíssim, un artista exigent i un gran senyor.

Miquel dels Sants Oliver i Gabriel Alomar vénen, com a poetes, en un rengle inferior al d'aquests dos mestres de la poesia mallorquina. Llur cultura d'historiadors i d'humanistes, la temptació del periodisme i de la política pesen damunt llur vocació. Miquel dels S. Oliver (1864-1920) feia reviure la vella ciutat, els hostes fugaçs, les cases nobiliàries que declinen, les melodies esvanides del passat, en tot de versos senors i erudits, on "remou" rima amb "Harlowe" i "art" amb "Pragonard". Per la seva banda, Gabriel Alomar (1875-1941) era fulgurant, arravatat, heterodox - i a Palma això donava un especial matís de reprovació al seu prestigi - i fou ensems teoritzador de socialisme polític i de futurisme poètic - socialisme i futurisme bastant diferents del que hom entèn en general per aquests mots. Alomar cisellava als sonets parnassians de "La columna de foc" i les simfonies ambicioses de "La Costa Brava" i "El cant de les turbes". Però la política se l'endua i en feia un ambaixador de la República. Gabriel Alomar moria a Egipte, exiliat, l'any 1941.

Molt més simple, sens dubte, però també més autènticament poètica és la veu de Maria Antònia Salvà (Lluchmajor, 1872), traductora inefable de la "Nireia" de Mistral i dels "Promesos" de Manzoni. El sol de Mallorca resplendeix en els seus versos, que canten les joies de la vida pagesa, les dolces sorpreses de Mare Natura, el melodiós ressò de les corrandes i els balls populars. Tals són les seves fonts d'inspiració, i "Espigues en flor" o "Cel d'Horabaixa" són uns títols ben eloqüents. El nom de Pascoli, que ~~també ha~~ ^{havia} traduït Maria Antònia Salvà, sembla el més adient si hom vol trobar un paral·lel estranger a l'obra d'aquesta poetessa ingènua i harmoniosa, sempre femenina, tendrament elegíaca, però alegre, amurada de fe i d'amor als homes i a les coses.

Una mica al marge d'aquest cor de veus clàssiques, amarades de llatinitat, Mossèn Llorenç Riber (Campanet, 1882), entons el seu himne orientala, profús de colors i de melodies, una mica pompós, descenyit, sensual. L'autor de "Les Coronas" sap combinar amb traça

els elements bíblics i els pagans, el misticisme i la retòrica en la seva poesia. Renova les llegendes de Jaume de Voragine i canta els martiris d e les san tes pairals amb la mateixa hipèrbole que li dicta el seu "Can t d e Tardor" i "Ambarval". I amb "Galilea, lloc ventós", com en "Porqueret de la pallissa", les cançons populars es prolonguen en saboroses glosses.. Miquel Ferrà (Palma, 1885-1944) és el pont que relliga l'elegia d'Alcover amb el preciosisme del Carner de la segona època. Es un poeta distingit, greu i íntim, recollit, perfecte de forma i melodiós. Un sonet exemplar, "Setembre" ens d u u el missatge melangios d'un esperit que sap prou que l'abril no tornarà, però que ~~troba~~ troba també prou bella la tardor.

5

Catalunya - sobretot Barcelona - ha reflectit en tots els moments, de la Renaixença ençà, els corrents intel.lectuals del món. Com "El Europeo" l'any 1832, "L'Avenç", "Catalònia" i "Joventut" acullen les novetats d els primers anys del segle. Ibsen, Bjornsson, Hauptmann, Maeterlinck són traduïts i imitats; el parnassianisme de José Maria de Heredia, el simbolisme de Mallarmé exerceixen llur influència damunt els nostres poetes. També hi pesa, amb la seva quotidiana lliçó de rigor formal, de curiositat universal, de reacció contra la improvisació i l'espontaneïtat, el Xènius de 1910 a 1920. La seva doctrina de l'Arbitrarietat influirà en la vocació de molts poetes. Josep Carner, (Barcelona, 1884) que és el més gran dels poetes catalans vivents, sap assimilar totes aquestes influències i fer-ne carn viva de la seva inspiració sempre renovada. La seva tasca genial de recreador del català literari permet de posar-lo al costat de Pompeu Fabra, que fou el seu gran amic i amb el qual col.laborà Carner a l'Institut d'Estudis Catalans. L'exigència formal mallarmiana ha esdevingut una norma per al poeta; el seu contacte amb els grans lírics italians i amb el "subjectivisme romàntic dels anglesos" (1) no arriba mai a desfigurar la seva catalanitat essencial. I el seu català, eminentment literari, és

(1) Nicolau d'Oliver, loc. cit.

sempre natural, àdmic quan l'endevineu més producte d'una elaboració. Es que Josep Carner té, d'una manera miraculosa, només comparable a Verdagner, el do d e llenguatge: després d el poeta d e "L'Atlàntida" ell és el creador, el ressuscitador més fecund i més seguit de paraules i girs oblidats, de saborosos neologismes.

Josep Carner és sovint irònic, però sap entendreix-se amb les petites misèries dels homes, com sap cantar els seus grans dolors. Ha escrit les "Augues i Ventalls" i "Les Planetes del Verdum", desfilada grotesca de gent menestrala, però també aquells "Tres diumenges", tan barcelonins i tan carregats d'emoció. I a "Les nonjoies", als "Fruits saborosos", a "La paraula en el vent" es troben poemes plens de sentiment, cançons alades, tendres elegies, com "La inútil ofrena" és el breviarí d 'un alt esperit que somnia, estima i creu en la bellesa, mentre que "Bella terra, bella gent" conté alguns dels versos més noblement patriòtics que s'hagin escrit en català després de Maragall, amb aquell prodigiós "Dia revolt", d 'una tècnica enlluernadora i d'una emotiva vibració cívica.

Caldría anar citant, un per un, tots els llibres que ha publicat Josep Carner, des del "Llibre dels Poetes" fins a aquesta breu i preciosa antologia, publicada recentment a Brussel·les sota el títol "Paliers", volum on hi ha nombrosos - i magnífics - poemes inèdits. Sense oblidar el gran poema "Nabi", el més ambiciós sens dubte que ha escrit el seu autor, obra d e maduresa espiritual que és, ensems que una evocació d e la figura del profeta Jonàs, una pregonera meditació sobre el destí humà. *I encara ens avança de l'antologia de Xile d volum*

L'allunyament físic que li havia imposat la seva carrera diplomàtica, s'ha prolongat darrerament amb el seu voluntari exili. Potser això ha afeblit el pes de la seva obra en les generacions distretes de catalans més joves. Però no ha minvat ni en un escrupoló la prodigiosa intuíció del poeta, que endevina l'ànima i la terra catalanes perquè les dóna a dintre seu. I aquests viatges per l'estranger, en posar-lo en contacte amb totes les cultures - com la seva tasca de traductor ^{l'ni} i havia ja posat amb els grans noms de la literatura - han enriquit en cara el seu esperit. Josep Carner, traductor de Shakespeare i de La Fontaine, d e Dickens i de Sant Francesc, aristocràtic

i popular - mai raró,- modernista i arcaitzant, senyor absolut del ritme i de la rima, és sempre insubornablement català.

Com ho és també ~~e~~ semblant a Carner en alguns aspectes de la seva lírica, però ben diferent en molts d'altres - Jaume Bofill i Mates (Olot, 1878 - Barcelona, 1933), que va elegir per a signar la seva producció lírica el nom medieval de Guerau de Liost. La seva obra, d'un arbitrarisme impressionista - segons la fórmula feliç de Nicolau d'Olwer - es divideix en la pura descripció lírica dels paisatges montsenyencs ("La muntanya d'ametistes") i en el medievalisme irònic, i de vegades coent com un a fuetada, dels "Somnis" i les "Sàtires". Guerau de Liost és moralitzant, això el fa ser, de vegades, i paradoxalment, un realista: la seva "Mossa d'hostal" és una de les pàgines més evocadores i eròtiques de la poesia catalana, i el seu rusticisme és ben diferent del dels idil·lis. "Selvatana amor", "La ciutat de vori" i "Ofrena rural" completen aquesta obra preciosa, ara recollida en un volum i estudiada lucidament per un amic i parent del poeta, que també ~~e~~ és, per la seva banda, Jaume Bofill i Ferrer.

Si Guerau de Liost fou sempre l'intel·lectual complet que manejava el més pur lirisme, òmniscrivint en prosa, Jaume Bofill i Mates fou un home polític i, com a tal, periodista i orador. Aquestes activitats, en les quals excel·lí, és possible que limitessin la seva producció poètica. Cal registrar, però, que a ben segur la seva oratòria en tots els gèneres és el model més perfecte de construcció, de riquesa d'imatges, de força expressiva que mai hagin pogut escoltar els auditoris catalans.

Guerau de Liost estigué influït, en els seus començos, per aquell "Glossari" de Xènius que hom prenia com a evangeli de la joventut, i que era una reacció contra el culte a l'espontaneïtat, al baluceig de la improvisació, tal com predicava Maragall amb la seva teoria de la "paraula viva". Josep M. López-Picó pot afiliar-se també, de bell antuvi (Barcelona, 1886) amb l'arbitrarisme dorsià i a un cerebralisme dilette. Passa dels cants amorosos - aquells "Estreps" que reprenen tan afortunadament temes de Jordi de Sant Jordi - als espectacles ciutadans i a les cogitacions metafísiques, que es diran "Epitalam", "Invocació secular", "~~Seny~~". Però el poeta no

abandona mai les seves excursions físiques o intel·lectuals pel món (dieters lírics de viatges, interpretacions de temes estrangers, "exercicis d'e geografia lírica", "Salutacions d'arribada") ni les indefallents demostracions d'una cortesia exemplar, que reivindicava la poesia de circumstàncies.

Cosa curiosa: si la corda lírica de López-Picó, cada vegada més greu, negligeix els frívols exercicis d'antany, el poeta resta fidel al seu popularisme. El recull de versos que, infal·liblement, marca cada any que passa per a l'autor d'"Amor, Senyor", durà, si s'escau, l'empremta d'un cerebralisme amarat de religiositat, i el pensament podrà semblar-li obscur - si més no, difícil - però sempre serà escrit en formes populars, musicals i tot, en versos curts, on abunden les rimes agosarades. López-Picó ha vist publicada fa poc la seva "Obra Poètica Completa", però ~~ja~~ uns quants nous reculls han vingut posteriorment a afegir-se a la llista impressionant d'"opus" que la formaven. I abans d'aquest esdeveniment, que el situa davant del públic distret en el lloc eminent que es mereix, era un dels poetes que, per la presència com per l'exemple, així com per la seva tasca meritòria com a director de "La Revista" i encoratjador de tot ordre de vocacions poètiques, més han influït damunt els altres escriptors catalans i davant la lírica catalana.

Carles Riba, crític sagacíssim, remarcava ja l'any 1923⁽¹⁾ que el primer vers del sonet XIX de "L'Ofrena"

Ma temptació es digué diversitat

podia ésser el lema de l'obra de López-Picó - primer, la diversitat del ~~del~~ món i dels seus espectacles, de l'amor i els seus neguits; després, la diversitat dels problemes íntims de la vida i de la mort; per últim, la diversitat de les meditacions filosòfiques: Déu, la humanitat, la redempció, el neguit de la felicitat humana... I, al pròleg d'aquella "Antologia Lírica" que va presentar, vuit anys més tard, un resum d'un quart de segle de producció poètica ininterrompuda de López-Picó, el mateix Riba insistia en la seva idea en rebatre el tòpic d'un poeta distant i solitari, "el més fixat per una idea

(1) "Els Poetes d'Ara - J.M. LOPEZ-PICO". Edicions Lira.

preconcebuda del seu missatge - anàvem a dir del seu programa, a la "Baudelaire", i que era "en rigor el més mòbil, el de relació més amantent, el més disponible, el d'influències més generosament rebudes encara, que exercides: el més en continu curs d'esdevenir". I definia l'obra de López-Picó com "l'expressió lírica d'un home català del primer terç del Noucents".

¿Qui no diria que aquest mateix tòpic - el del líric tingut per més hermètic i solitari, fixat a una idea, el més cerebral, en sumaria pogut ésser també aplicat al propi Carles Riba (Barcelona, 1893) ¿I qui no trobaria en aquesta obra, si aprofundia bé - en les "Estances" com en les "Tres Suites", en les "tànques" de "Del joc i del foc" com en la plenitud sublim de les "Elegies de Bierville" - el desmentiment més rotund a aquell tòpic? Si López-Picó atenyia la popularitat pels camins del popularisme - aquell popularisme que vesteix les seves més profundes cogitacions - Carles Riba és més fidel, implacablement fidel, en la forma com en el fons, a un intel·lectualisme que no vol donar la clau dels seus temes al lector distret - encara que de bell antuvi ja l'encisi amb la seva melodia o amb la perfecció de la forma. "Cor profund", li d'iu un crític recent⁽¹⁾ que fa ressaltar el pes de la formació humanística de Riba, del seu hel·lenisme d'estudis i de temperament, en la seva obra. Un cor profund on lluiten "l'esperit contra els sentits" i "la paraula poètica contra la idea". I això dona lloc als grans interrogants, a les meditacions angoixades sota la serenitat de la forma: les "Estances" són un dels llibres catalans més rics en temes de reflexió eterna.

Com sempre, l'eternitat és, de manera perfecta, la més bategant de les actualitats. I les "Elegies de Bierville", que contenen alguns dels poemes civils més vibrants del nostre temps, demostren plenament aquesta veritat. Llibre d'exili, publicat a l'exili per expressa voluntat de l'autor, al qual ha donat la indiscutible categoria de mestre de la lírica catalana que les "Estances" ja prefiguraven. Traductor de l'Odissea en dues versions que són dos moments històrics del nostre verb literari; traductor de Sòfocles i de Hölderlin; prosista

(1) Joan B. Torrelló - "La Poesia catalana contemporània" - ARBOR, Madrid Febrer 1949.

perfecte i crític lúcid... Aquests exercicis d'un esperit sempre despert guanyen a Carles Riba, tant com l'adhesió cordial de la joventut - més valuosa que la conscient o inconscient imitació d'una part d'aquesta joventut - la categoria exemplar de Mestre: el més jove dels quatre grans mestres en els quals la lírica catalana posterior a Maragall ha trobat renovellament i vitalitat.

6

¿Què ho farà que Josep Maria de Sagarra (Barcelona, 1894), el nom que acut més naturalment a la ploma, després dels de Carner, Guerau de Liost, López-Picó i Riba, quan hom s'enfronta amb la poesia catalana moderna, no entri amb la naturalitat indiscutida dels altres quatre en aquella categoria exíma del mestratge? I, no obstant, si les consagracions oficials - Sagarra és l'únic escriptor català que ha reunit els Premis de Poesia, Teatre i Novel·la junt amb el títol de Mestre en Gai Saber i el seient de Membre de l'Institut d'Estudis Catalans, - si la popularitat autèntica - mesurada en xifres de tiratge o de recaptació als teatres - volen dir alguna cosa, aquesta categoria li correspondria de dret. Sembla com si ell mateix, per la seva actitud d'un total escepticisme, que ratlla a vegades en un aparent i àdmic estrident materialisme - desmentit per la religiositat del seu darrer gran poema - no volgués fer res per a reivindicar aquest títol de mestre, ans el defugís. Ni a cap crític, tot i la indiscutida influència del lirisme sagarrenc, se li ha acudit d'incloure'l en el mateix nivell d'exemplaritat dels altres. Sagarra, podríem dir, és l'Hereu Escampa de la nostra lírica, l'home dotat per una facilitat excepcional, per una sobreabundància de dons. I, afinant encara més, i prenent com a model un dels seus personatges predilectes, el descriuríem com aquell "Hereu Riera" de la cançó popular, que àdhuc després de la mort de la seva promesa, quan res no el crida ja a l'amor, sedueix les dones que passen i, només fent una rialla

"ja se li acosten els grans i els petits".

Per tenir aquest de de seducció, que enclou la jemborella verbal, la dita grassa o la flastòmia que és una manifestació de vitali-

tat desbordant, Sagarra es val de la seva virtut essencial de poeta: el seu sentit del paisatge. De "Chôra" a "In vino veritas" - observarà Tomàs Garcés (1) - hi va la distància de l'home que troba en els animals i en la terra amiga, olorosa de romaní, els símbols d'una eternitat transcendent, a la buidor i la tristesa de l'incrèdul que nega - i prou li reca - aquesta eternitat.

Passant per "Ancores i Estrelles" i per "La rosa de cristall", que acullen noves modes i noves reaccions davant l'amor o el paisatge travessant l'entendiment gairebé religiós del "Poema de Nadal" i l'exotisme acolorit d'"Entre l'Equador i els Tròpics", la inspiració de Josep Maria de Sagarra reflecteix les seves "complicacions morals i sentimentals" (2) i el seu "Comte Arnau" és, desmesurat i simbòlic, la glorificació de l'heroi nietzscheà que és, molt de temps, l'aspiració i el model de Sagarra. Amb la maturitat, però, amb l'exili i la disciplina que li imposen les traduccions de tot el teatre de Shakespeare i de la "Divina Comèdia" - magnes empreses recixides - sembla afirmar-se un retorn a la religiositat de l'adolescència: és el vastíssim poema "Montserrat" - setze mil versos, encara parcialment inèdits - per on passen, amb tots els episodis històrics de la Muntanya Sagrada, tots els temes universals de meditació. Els fragments que hom coneix d'aquesta magna obra permeten de veure-hi el poeta, igual a ell mateix, endut per la seva prodigiosa facilitat, més instintiu que reflexiu, impregnat del sentiment de la terra, ric d'imatges i de perfums, musical i a estones cantellut com les mateixes cançons populars que ell ha sabut glossar millor que ningú - és a dir, el poeta que ja revelava "Chôra" a l'Antologia d'Alexandre Flana, i que es conté sencer en el recull dels seus tres primers llibres "Poemes i Cançons". Un poeta més obediència a la sensació que al raonament, refiat ~~sempre~~ en el seu de verbal que el treu sempre de dificultats, - aquell mateix de verbal que als disset anys ja se l'endua evocant "La mort de Joan de l'Os".

L'edat, i també la precocitat de la inspiració, feien de Jo-

(1) Pròleg a "Els Poetes d'Ara.- JOSEP MARIA DE SAGARRA" Barc.1923.
(2) "Josep Maria de Sagarra", per Melcior Font - Quaderns Blaus.

quim Folguera (1893-1919) el contemporani i el company de Sagarra. Però Folguera és un d'aquells poetes que els déus han marcat per al dolor i per a la mort prematura. Hom l'ha comparat a Jules Laforgue; també podria evocar-se l'ombra il·lustre de Giacomo Leopardi per a evocar aquest poeta elegíac, el poeta del silenci "tímid i misteriós" - vast i amb una sensació vegetal, - innumèric i a la vegada total", que tota la vida ha cercat debades l'amor per a només trobar la mort, i que canta Nadal, els Reis, els Rams, la Setmana Santa, amb accents humilíssims de creient, i alhora aquella nit fantàstica que li dictava la inèdita visió dels Ballets Russos, la terra exiuta que ha d'acollir el cos que ja se li encorba, i aquella soledat que sap millor que tota joia conservar el record de la bellesa i de l'amor.

Joaquim Folguera fou no solament el poeta de tres volums de versos que reuneixen en cent pàgines, fins a la patètica interrupció del "Cant a les tres dees castes", tota la seva inspiració lírica variada; fou també el líric comentarista de les corrents modernes de la poesia catalana. Per això ningú no ha trobat excessiu que el Premi de Poesia creat per la Generalitat de Catalunya fos posat sota la seva advocació i que poetes consagrats - Carner, López-Picó, Riba, Sagarra, Lleonart, Clementina Arderiu - o joves esperances com "Pere Quart" en fossin recompensats amb aquest Premi Folguera, que els Jocs Florals de l'exili pietosament perpetuen. Si hom pogués classificar Joaquim Folguera en els seus començaments com a ~~adepte~~ de cubisme ballucejant d'Apollinaire i de Picasso, aviat la seva inspiració es transformava i el convertia en un dels poetes que més autènticament han expressat els neguits i les esperances de la joventut.

El destí de Joan Salvat-Papasseit (Barcelona, 1894-1924) és paral·lel al de Folguera, per bé que els seus orígens no ho siguin. Ell és l'autodidacte enlluernat per les darreres novetats de l'esperit. De l'anarquisme passarà al cubisme i al futurisme, com de les exaltacions dels "Manifestos" demolidors a un amor de la forma i a un esperançat cristianisme. Maragallí, té accents patriòtics en "Les Conspiracions" i un franciscanisme difús que acoloreix de tendresa "Res no és mesquí" i "Tot l'enyor de demà". Els cal·ligrames dels seus "poemes en ondes hertzianes" podien escandalitzar aleshores, com escandalitza

zaven o sorprendien els d'Apollinaire, el seu model. Però la generositat d'aquest rebel, el seu panteisme inicial que es transmuta en suau religiositat, la deu popular que sempre raja en els seus versos i sobretot l'erotisme sublimat de "La rosa als llavis" i d'aquell deliciós llibre pòstum "Ossa Menor" asseguren a Salvat-Papasseit, mort als trenta anys, quan tantes coses podien esperar-se de la seva inspiració, un lloc destacat en totes les antologies. "Res no és mesquí", assegurava el poeta. I aquesta veritat sublima en or fi de poesia la sensualitat exacerbada dels seus versos, el seu avantguardisme formal, l'anarquisme que, malgrat tot, viurà sempre latent en els escrits d'aquell que, als vint-i-tres anys, llançava la seva "Fulla de subversió espiritual" sota el títol ibsenià "Un enemic del poble".

Laforgue, Apollinaire... Ara caldria esmentar André Bréton o Pierre Réverdy per a situar la figura singular i enterca de J. V. Foix (Sarrià, 1894). Ell és el surrealista "avant la lettre", l'explorador d'un subconscient fabulós i d'un tresor de somnis, l'avantguardista que, a diferència dels de París, refusa l'escàndol gratuït i la blasfèmia. Perquè el burgès que escriu versos revolucionaris és també el surrealista que es sotmet, en "Sol, i de dol", a les regles més estrictes de la mètrica i de la prosòdia. I això no és pas l'índex d'una evolució sobtada de la seva actitud espiritual, ja que a "Les irrealis omegues", llibre posterior, la forma torna a ésser la de "Gertrudis" i de "KRTU", és a dir, la traducció, en imatges d'una riquesa mai no igualada, de totes les exacerbacions del desig, de les més audaces deformacions que ofereix la visió onírica. Un clàssic, podríem ~~precisar~~ ^{definir}-lo, nodrit de Ramon Llull, i que s'esmerça en els exercicis d'una fantasia desbridada, típicament romàntica, sense perdre mai la seva altiva elegància, la seva limpidesa exemplar.

Tota altra cosa és Sebastià Sánchez-Juan (Barcelona, 1904), fill de pare marcià i de mare ^{Maria} morquina, versàtil en la seva mateixa facilitat i mancat massa sovint d'un rigor crític i d'una continuïtat en el pensament. La seva "Oda al Poble Nou" pogué causar sensació un dia, per la seva barreja de popularisme i d'avantguardisme, i els seus "Poemes de Promès" són fines estampes d'amor. Però un excés de

verbalisme, de declamació i tot, la logorrea que l'empeny a escriure en castellà i àdhuc en francès poemes condemnats a la inanitat, fan eixorca aquesta veu que un dia pogué il·lusionar per la novetat i la frescor del seu accent.

En molts aspectes, A. Esclasans (Barcelona, 1895), s'assembla a Sánchez-Juan. No és pas que l'autor del "Sistema" hagi cedit, com el poeta de "Fluid", a la temptació de la novetat, de l'audàcia externa. Al contrari, A. Esclasans s'ha creat el seu propi classicisme rigorós les regles acadèmiques severíssimes dintre les quals, com el paleta damunt els plànols d'un arquitecte, ell basteix l'edifici solemne i sumptuós - una basílica de marbres, pòrfids i bronzes, ornamentada amb draperies de vellut ~~amb~~ sedes - que és la seva obra. No és difícil d'endevinar, tanmateix, llegint els seus quinze llibres de "Ritmes" o els vuit volums d'"Odes" o els "Sonets intel·lectuals i espirituals" o els innumbrables poemes que, amb una impressionant fecunditat, ha anat escrivint i publicant, en edició pel propi compte, durant aquests darrers anys, que Esclasans és un romàntic exacerbant i que, més que la lliçó de Valéry segueix la del surrealisme que deslliga les fonts de la inspiració. La d'Esclasans esdevé una cascata de mots, d'idees, d'imatges sumptuoses, pretesament sotmeses a un rigor intel·lectual, a un "sistema". Una sensació inevitable de monotonia, d'artificialitat també, se'n desprèn. Això no vol dir que una severa antologia no pugui extreure, dels milers de versos retòrics, uns quants - molts ^{instants} - instants de pura poesia. I Esclasans ens dona, encara, el rar i meritori exemple d'una vocació intel·lectual indefallent, devoradora d'una vida, que pretèn sotmetre la pròpia facilitat a un rigor sistemàtic, destinat a no fer escola.

Alfons Maseres, Ramon Vinyes, Ambrosi Carrion, Carles Soldevilla, Joan Puig i Ferrer... Heus ací uns quants noms que una antologia de la poesia catalana feta pels volts de 1920 no hauria pogut negligir - com no hauria pogut silenciar, per raons ~~diverses~~ ben di-

ferents, el d'Eugeni d'Ors. Però aquests homes, per motius diversos, abandonaven el camp de la lírica per a passar-se al del teatre o al de la novel·la - o per a esdevenir pretesament "universals", com el difunt Xènius. Més constant en el comerç de les muses, Ferran Soldevila (Barcelona, 1895), ha publicat entre 1916 i 1921 diversos llibres de versos fluids, regulars de forma, amb una velada emoció que transcendeix en el paisatge extern o en l'intima evocació. "La ruta invisible", el seu darrer llibre, revela prou com l'esplai líric segueix essent la millor evasió d'aquest eminent historiador, que ha conreat també el teatre en vers, amb tragèdies ("Guifre", "Matilde d'Anglaterra") i amb farses com "L'Hostal de l'Amor", un dels èxits més autèntics del recent teatre català.

També la fidelitat d'Alfons Maseres (Sant Jaume dels Domenys, 1884 - Tolosa del Llenguadoc, 1939) a la rima i el ritme, que ens deixava mostres de la seva activitat poètica fins a les vigílies de la seva mort ("Invocació", "Poemes minúsculs") el fan creditor a un esment en aquest estudi. La seva traducció de Leopardi és ben meritòria.

Gairebé contemporani seu, Josep Sebastià Pons (Illa del Tet, 1886) ens duu la veu més pura del Rosselló, com Jaume Agelet i Garriga (Ileida, 1890) es fa l'interpret fidel de l'horta lleidatana. Professor l'un, diplomàtic l'altre, llur fidelitat al paisatge i a l'esperit del terrer on han nascut fa que aquest, per damunt de les distàncies, sigui evocat amb a mor, transfigurats en llurs versos. El Josep S. Pons de "Canta perdíu", sonor de popularisme, però afinat per totes les lliçons dels grans lírics francesos, profundament català per damunt de tot - àdhuc, o encara més, quan es troba presoner al fons de Curlàndia - és comparable al Jaume Agelet que esbriu i edita els seus versos a Holanda o a París i que sap cantar, amb un patetisme que desborda l'estricta rigor de la forma, la "Cantilena del fill vell" o els bancs verds d'estudi, damunt el fons gebrat de l'hivern lleidatà. Els mateixos títols dels reculls de Pons ("Roses i Xiprers", "El bon peixis", "L'estel de l'escamot", "Canta perdíu", "L'aire i la fulla") com dels d'Agelet ("Domassos al sol", "La tarda oberta", "Hostal de nivols", "Els fanals del meu sant" i el recent "Rosada i Celistia") diuen prou quina és l'actitud espiritual d'aquests dos

homes d'e cultura ciutadana vastíssima, de lirisme passat per tots els gresols del classicisme i de la modernitat, que es saben mantenir fidels a una terra i a un paisatge. Es també el cas d'un altre rossellonès, Carles Grandó (1889) popular i musical quan canta els paisatges i els costums de la Catalunya d'enllà de les Alberes.

Es també, en part, el cas de Ventura Gassol (La Selva del Camp, 1893), que es revelava l'any 1917 amb "Amfora". Però el poeta místic i sensual de les "Cabelleres vellutades" i d'aquella "Temptació" del frare sarriànc, esdevé aviat l'autor de "Les tombes flamejants": és a dir, el poeta patriòtic per excel·lència dels darrers vint-i-cinc anys de Catalunya. En els seus primers poemes, l'home es trobava en mig d'una lluita sense treva, entre la terra inconscient i Déu. La "pàtria de les tombes flamejants" que ell canta li donarà un sentit, i el patriotisme s'ajustarà a meravella a la retòrica sensual dels seus versos. Si després, deslligat de les preocupacions polítiques que un dia feien emmutir la seva lírica, Ventura Gassol ha pogut esdevenir l'autor de "Fleurs" o de serens cànctics d'amor i de melangia, el sentiment pairal que vibra en el seu recull més popular, evocat a través d'una gran devoció al terror - vivent i clorós com una dona estimada - ha de dibuixar per sempre la silueta inconfundible del poeta de "La Nau".

J. Millàs-Raurell (Barcelona, 1896), home de començes prometedors deixava la poesia després de tres llibres de versos que colprien per un cerebralisme que tenia per música, segons Folguera, "un ball de bastons, en el qual de tant en tant es sentís el so d'un contrabaix". Jean Arús (Castellar del Vallès, 1891) vol cercar en un elegant classicisme un vehicle per a la seva visió del món. ^{La Phinex vedada an. 2} Lluís Bertran i Pi-joan (La Canonja, 1892) era elegíac; turmentat, religiós, quan cantava "el seu pare" o el fabulós "límit d'or". Com el simbolista Francesc Sitjà (Sant Martí de Provençals, 1880), com el parnassià Jeroni Zanné (Barcelona, 1873), un dels introductors del wagnerisme, com Pere Prat i Gaballí (Barcelona, 1885), també enamorat del lirisme francès, aquests poetes un dia notoris han defraudat, per un llarg silenci, les esperances que havien desvetllat amb llurs inicis. Són, tamateix, noms que cal esmentar per a tenir una visió completa.

d'una època ja un xic distant de la poesia catalana.

8

Marià Manent (Barcelona, 1898) és l'exquisit autor de "La Branca" de "La Collita en la boira", de "L'aire daurat", de "L'ombra" - és a dir, d'alguns dels reculls més sensibles, més harmoniosos, més discrets de la nostra poesia. Es un lirisme contingut, de sentiments refinats i imatges difuminades en la boira, en el qual les passions esdevenen més decoratives que tempestuoses. Com deia Tomàs Garcés (1) aquests versos fan de Manent un poeta idíl·lic i elegíac alhora. Però l'autor de l'"Oda als carrers matiners" és també, per a tots els catalans amics de les lletres, el traductor de Rudyard Kipling i de Keats, l'impecable realitzador de les "Versions de l'anglès", i aquesta devoció a la poesia britànica, que explica en part la pròpia, ha donat a la nostra literatura una riquesa invaluable i el coneixement perfecte d'uns poemes dels més difícils - dels més refinats també - de la lírica universal.

Al cos tat del nom d'aquest discretíssim poeta sembla justificat de posar-hi el de Tomàs Garcés (Barcelona, 1901) ni que només sigui per un cert parentiu en l'expressió (vegeu "El somni", "Paradís" i "El senyal", recentment reeditats amb interessants prefacis.) ¿Qui oblidarà, però, el crit d'admiració, la sensació de novetat que van produir, l'any 1922, les "Vint Cançons"? Llur neopopularisme esdevingué/aviat popularíssim i els compositors les embolcallaren amb llurs melodies més expressives. Cinc edicions - cas insòlit en la poesia catalana - testimonien fins a quin punt aquestes cançons que, segons Sagarra "haurien fet tornar en Maragall boig d'alegria" van conèixer el nostre món literari. La lírica catalana s'havia apartat massa de les deus populars, s'ha via fet, potser, excessivament cerebral o abstrusa. Tomàs Garcés la posava novament en contacte amb aquella frescor impoluda del romanç i la cançó - era el miracle que, paral·lelament, efectuava Garcia Lorca en la poesia castellana amb el seu "Romancero Gita no". - "L'ombra del lledoner", més ambiciós, continua-

---

(1) Pròleg a "Els Poetes d'Ara - MARIÀ MANENT" - Barcelona, 1923.

va aquesta vena neopopular, de la qual s'ha apartat, púdicament - amb un pudor d'home madur - en els seus reculls posteriors, sense mai renegar-ne del tot (vegeu "El Caçador"). Alguns crítics poden creure que el seu esforç de "retorn al poble" només ha estat recíxit a mitges. Potser, efectivament, Sagarra, que és menys refinat, és més autènticament popular, amb la dosi de barroeria que això comporta. Però l'obra de Tomàs Garcés tingué, i té encara, una virtut: la de recordar als poetes catalans la font eterna de tot lirisme que és la cançó popular.

Aquest recordatori, en tot cas, no hauria pas calgut a Josep Gimeno-Navarro (Barcelona, 1901). Aquest antic impressor i futbolista, esdevingut delicat pintor i poeta, no ha defugit mai la fidelitat a una inspiració popular que, de vegades, més que seguir la melodia del flaviol, es gronxa en la sonsònia d'un acordió ("Poemes de raval", "Festeig", "El Moliner invisible"). Però una distinció natural de l'esperit, una ingenuïtat que posa el seu tendre vel d'imatgeria en els panorames del port i del raval i, en filigrana, una religiositat que ha trobat al capdavant la seva expressió en els darrers volums del poeta ("L'enyor perdurable" i "Les ales dels àngels") [salven la poesia de Gimeno-Navarro de tota caiguda en la banalitat o en el prosaisme del pintoresc pujat de to, tot permetent de sentir, pel davant dels paisatges urbans o dels espectacles dolorosos del món, la fresca veu de la cançó que ha brollat del poble.

Jaume Rosquelles i Alessan (Barcelona, 1897) dil·lueix, en canvi, la seva religiositat fonamental en un cant amorós que arriba al vibrant erotisme de "L'intim paisatge", passant pels exercicis variats - òdes, sonets, epigrames - de "L'ànima nua", on el poeta e anta els seus cinc sentits perquè "serveixen per fruit la vida", però també per a conèixer l'ànima que vibra a dintre nostre. El teatre poètic ("Encogament", "Guillem d e Cabestany", "Els set llebrers") ha trobat també en Rosquelles un dels seus pocs autors. Un autor exigent amb si mateix i que sap combinar l'interès de l'afabulació amb l'elevació del llenguatge.

Hom pot ajuntar sense massa esforç al nom d'aquest poeta el de J. M. Rovira i Artigues (Barcelona, 1902) que en tres reculls de

poemes ha evocat sense ~~excessiva~~ afectació les joies de l'amor i de la llar, la bellesa dels paisatges, l'amistat i una dolça devoció que fa tremolós el seu cant viril ("A l'ombra de l'amor")

Tots aquests poetes, ja ho hem vist, canten l'amor. Però a totes les líriques nacionals, la veu femenina sembla que trobi uns accents més patètics o més sincers per a descriure les delícies o els turments de la passió. Recordeu Louise Labé, Elizabeth Barrett-Browning, Marceline Desbordes-Valmore, Alfonsina Storni... En la poesia catalana ~~representada~~ de la primera meitat d'aquest segle, la poesia femenina no ha mancat tampoc. Roser Mathau (Barcelona, 1892) poetessa i filla de poeta, dotada d'una fina imaginació i un tendre patetisme; Maria Perpinyà (1901); Palmira Jacchetti (1895), autora de cançons delicades; Maria Teresa Vernet (1907), novel·lista i ensems autora de poemes evocadors; Concepció Casanova (1906), com la massa poc predigada i exquisida Anna Maria de Seavedra ~~son~~ exemples destacats d'aquesta vocació poètica de les dones. Simona Gay, rossellonesa, ha trobat en "Lluita amb l'àngel" un equilibri magnífic entre la seva adoració per la natura i les inquietuds de l'esperit, i sap ésser finsament descriptiva i manllevar quan convé la tonada de les cançons populars.

Però el més alt exemple de la poesia femenina catalana és, sense dubte, el de Clementina Arderiu (Barcelona, 1893), tant si canta la joia de viure, l'amor sense reticències, els fills que arrodoneixen la seva vida, les nits de primavera - o els soldats caiguts a la guerra, perquè el seu lirisme no defuig el contacte amb la realitat. De "Cançons i Elegies" (1916), el llibre dels seus debuts, a "Sempre i Ara", que li guanyava el Premi Folguera de 1938, la lírica de Clementina Arderiu segueix una línia segura, simplíficissim, teixida de serenitat i de fortitud, que reflecteix, com una aigua transparent, les emocions més altes i els més nobles ideals. Múller d'un alt poeta, la seva pròpia veu ha sabut mantenir-se ben personal: només la perfecció de la forma és el comú denominador de les creacions poètiques d'aquests esposos exemplars.

Es una absurda empresa voler classificar els poetes per dates de naixença i òdhuc per les de llur aparició en la contesa lírica, de cara al públic - a un públic restringit o popular, selecte o barroc, però un públic al capdavant. En l'intent d'enumeració que encapçala aquest estudi, basat en aquella divisió ben xic arbitrària coneguda per "generacions", ja molts noms fugien de l'apartat que els hauria correspost per l'edat per a encabir-se entre veus més madures o més juvenques. I, així que comencem a trobar les afinitats que uneixen determinats escriptors, aquesta classificació cronològica - la més corrent i potser la més lògica, a les antologies - esdevé impossible. Així, entre la que podríem dir-ne generació de l'any 30 i les promocions dels anys 35 a 39, els compartiments són ben difícils. La coincidència en l'edat no pressuposa pas necessàriament identitat de gustos, ni la publicació en un mateix any d'un primer llibre de versos vol dir al·listament a una mateixa escola poètica. Hi ha modes, és cert, en poesia com en tot. Però també hi ha esperits singulars, i aquesta és una de les raons de vitalitat d'una poesia.

Enumerem, tammateix, uns quants d'aquests poetes dels anys 30 i següents, que per llur personalitat es destaquen entre els altres.

Pere Guilanyà (1897) hauria d'ésser normalment el poeta que més visiblement dugués en la seva obra l'empremta francesa. Viu a París de fa molts anys, i és a París on s'ha desvetllat la seva vocació literària. Però, si en determinades composicions ("A Barcelona", "Abella") el seu ritme evoca irresistiblement la melodia valèryana de "Palme", el seu esperit es complau sobretot en els temes paisatgístics ("Evocacions") i en elegies amaredes d'enyor. Pere Benavent (1899), en canvi, si bé no defuig la corda grec, comrea amb gràcia l'epigrama i la cançó amorosa, en la qual troba de vegades l'encert de música i d'expressió que fan el mestratge del Josep Carner de "Bella terra, bella gent". Benavent és arquitecte, i això li fa construir ben sòlidament els seus poemes. Però, sobretot, és un artista i un gran enamorat de Barcelona.

La lírica introspectiva de Joan Minguet (1900) s'adiu amb la novetat xopa de poesia dels seus "Dies Verges" i amb la penetració psicològica de "Magda, la generosa". Novel·lista de temperament com és, el seu llarg silenci fa tèmber que Joan Minguet hagi oblidat, a profit de la literatura d'imaginació, la melodia dels seus "Nocturns".

Aquest temor no és permès en el que es refereix a Rossend Llates (1899) després de la publicació del seu nou llibre de poemes. Una facilitat gairebé miraculosa per la rima, un sentit finísim de l'idioma, una versatilitat que va de la meditació d'"Infinit" al popularisme elegant de "L'oreig entre les canyes" són la millor garantia de la perseverància de Rossend Llates en un exercici que per a ell - ~~ànim~~ lliurat de ple com ara està a la composició musical - pot semblar accessori. Alguna cosa de semblant podria dir-se d'Armand Obiols (Sabadell 1904) si, en el continu combat entre la seva exigència de perfecció i la seva inspiració poètica, no és quedés, gairebé sempre, en un mòdest però infructuós terme mig de silenci. Armand Obiols, probablement l'escriptor més dotat de la seva generació, sembla que tingui com a única aspiració mantenir-se en un estat virginal d'inèdit perpetu. I, tancant, la seva "Oda a Catalunya" té un valor representatiu de tota una obra en potència que potser un dia arribi a cristallitzar.

El nom d'Obiols evoca irremissiblement el d'un altre poeta de la que un dia fou anomenada "escola de Sabadell" o, més exactament, "grup de "La Mirada". Sota el pseudònim de "Pere Quart", Joan Oliver, (1899) ha publicat tres llibres que figuren entre els més interessants de la poesia catalana moderna. Si a "Les Decapitacions" hi havia un partit pres de novetat - i poemes afinats d'una tendra malícia, com aquella imatge moderna d'una innocent Salomé, - el "Bestiari" que li mereixia el Premi Folguera de 1936 era, evidentment, més anecdòtic, i recordava els "limerick" grats a Ogden Nash o els "nonsense songs" del vell Edward Lear. A "Saló de Tardor", (publicat a l'exili i reeditat parcialment a Barcelona) el poeta troba, amb l'amargor del dolor i la punyida de l'enyorança, tons més humans i accents d'un gran dramatisme. Molts dels poemes d'aquest llibre són la sublimació del graciós anecdòticisme que acoloria el divertit "Bestiari".

Són també la demostració de com era prematur de classificar Pere Quart com a poeta humorístic.

També seria abusiva aquesta etiqueta si l'aplicàvem al valencià Francesc Almela i Vives (1903). Més que humorística, la vena d'Almela seria satírica, i ens fa recordar que Jaume Roig i els poetes del "Cançoner satíric valencià" eren els seus avantpassats. Les "Elegies de Bernat Artola, un altre valencià (Castelló, 1904) l'emparenten més aviat amb Ausias March. El seu lirisme és abundant, cordial, i lleument retòric: nova penyora del renaixement poètic valencià, cada dia més sòlid.

Miquel Saperes (1898 Barcelona), com Octavi Saltor (B. 1902), cultiven per un igual el lirisme religiós i l'eròtic. Tots dos mereixen un esment especial per llur infatigable voluntat de promotores de noves vocacions poètiques. Una d'aquestes, que emmudí massa aviat per a assolir la pública consagració, fou la de Ramon Juncadella (1903-1923). El seu recull pòstum li ha guanyat l'afecte dels més delicats amics de la poesia en to menor, banyada d'un dolç erotisme i d'un furiós desig de viure.

En parlar de l'escola mallorquina era obligat d'esmentar el nom de Guillem Colom. Avui que, per la implacable eliminació dels anys, el seu nom esdevé el portaestandard de la lírica balear - amb la gloriosa excepció de la degana Maria Antònia Salvà - és més just encara de fer ressortir la importància de la seva obra en la moderna lírica catalana. Guillem Colom, amb els seus dos darrers reculls "Ofrena mística" i "Terra endins", s'acosta a la terra i troba la vena elegíaca més punyent. Amb "El Comte Mal, darrera de les evocacions èpiques del mite del Comte Arnau - però d'un Comte Arnau mallorquí, del segle XVII - que no desmereix pas de les de Maragall i Sagarra, i que és un pretext per a evocar tot el passat i la fesomia més íntima de Mallorca, Guillem Colom es posa en el primer rengle dels nostres èpics.

Novel·lista dels suburbis i de l'adolescència turmentada pels desigs, Xavier Benguerel (Barcelona 1905) és també un autèntic poeta, que en els seus primers versos desgranava les meditacions metafísiques d'"Adam" per a passar després, del verset d'accent bíblic

al ritme clàssic, enamorat de la forma i seguidor de la lliçó de Valéry fins a donar una versió exemplar del "Cimetière Marin".

Anotem, per cloure aquest apartat, el nom d'Alfons Serra i Baldó (Barcelona, 1907) que, sota el pseudònim d'"Andreu Maristany", donava el seu primer volum de versos "Càrcer", com una prometença - mantinguda a l'exili - d'una vocació autèntica d'alt líric, i que, ultra aquesta perseverança en el conreu de la poesia, ha donat amb Rosend Llates un "Resum de Poètica Catalana" que és, per únic, més preciós per a tots els poetes de la nostra llengua.

10

Si una generació de poetes pogué posar-se sota l'advocació de Joaquim Folguera, traspassat en plena joventut, bona part dels joves que començaven a escriure després de 1934 acceptarien de grat el patronat d'un altre elegit dels déus, el poeta mallorquí Bartomeu Rosselló-Pòrcel (Ciutat de Mallorca, 1913 - Barcelona, 1937). El seu volum "Emitaçió del Foc", perfecte de forma, variat d'inspiració, ric de sentiment i saborós d'influències barroques sàviament assimilades, ha estat el breviarí dels nostres lírics més joves. El nom de Rilke s'acut davant d'aquests finíssims poemes, fruit d'una gran sensibilitat i d'una vastíssima cultura, on vibra la joia de viure i un pregon sentiment de la natura.

Darrera d'aquest nom, ungit d'un prestigi gairebé mític per la mort i per l'afecte dels seus contemporanis, d'altres s'imposen: el de Josep Maria Boix i Selva (1914) que de la poesia imatjada d'"Anglo" i "~~est~~^{abrupte} o elegà" passava a les estampes pintoresques de "Copaltes i mirinyacs" i a l'estremu exercici que és la traducció integral del "Paradis Perdut" de Milton; el de Josep Janés i Olivé (Barcelona, 1913) poeta d'un amor que oscil·la entre el somni i el desig, destre manipulador d'una delicada imatgeria de roses i sedes, llunes i àngels; el de Joan Teixidor (1913), intel·ligentíssim, profund i elhora àgil, una de les veus més punyents de la seva generació ("L'aventura fràgil", "Canó dels dies"); el del balbucejant Ignasi Agustí (1913), que ha deixat les puerils evocacions d'"El Veler" per la novel·la castellana, més comen

cial; el de Joan Vinyoli (1914), que feia un debut sensacional amb "Primer desenllaç" i que deixa sentir la seva veu plena de gravetat i de melangia, rica de les lliçons dels grans poetes alemanys; el de Joan Llacuna (1905), ple d'interrogants, d'ingènues admiracions, de falsos infantilismes, amb una curiosa poesia martellejant d'associació de sons, on les rimes són gairebé dutes per llur melodia, més que per llur sentit ("Aurora de l'Aregall"); el de Rosa Leveroni (1910) que assimila, en "Epigrames i Cançons", gemitent-la, l'alta lliçó de Carles Riba, del mateix Riba que parla, en el pròleg d'aquest llibre, del "còmode virtuosisme, l'honesta transparència i la flama sense dany" de la poetessa. . . *Viadito que s'han pujat i baixat i tornat a pujar i baixat*

Promènies i record

Aquesta sola enumeració de noms i d'obres permetria el més franc optimisme respecte a aquesta escola de poetes truncats en llur desenvolupament per la nostra tra gèdia i per les interdiccions que ha dut aparellada (1). He reservat per a cloure aquest apartat el nom de dos altres escriptors de la mateixa promoció que, amb llur originalitat i el curiós ressò de llur veu, es destaquen visiblement d'aquesta plèiade de poetes dotats. Són Salvador Espriu i Agustí Bartra.

Salvadór Espriu (Sta. Coloma de Farners, 1913) ha donat, amb els seus "intents de novel·la) i els seus reculls de versos (de "Cementiri de Sinera" a "Les cançons d'Ariadna") un to encara inèdit a la poesia catalana. La forma del romanç sembla la que més escau a la seva inspiració sarcàstica, de to medieval i llenguatge popular - sovint argòtic, tot i que aquest manlleu a la part més moderna i més efimera de la llengua viva sembla contradir-se amb l'acusat medievalisme, de gèrgola dirfeu, de la poesia d'Espriu. La mort, com en les danses gòtiques, barreja gairebé sempre la seva agra rialla en aquestes cançons que serien cíniques si no s'hi traís una secreta tendresa - la mateixa que clou la garsa de titelles que és la singular i poètica "Primera història d'Esther".

D'Agustí Bartra (1910), que a Barcelona donava, l'any 1938,

(1) En la madrilenya i oficial revista "Arbor", Joan Ets. Torelló s'hi refereix sense embuts, quan es lamenta dels deu anys que fa que a Catalunya manca una crítica sistemàtica i sostinguda, "diez años de silencio total para la mayoría, aparente o parcial para algunos grupos determinados". I més endavant excusa la limitació de la seva visió dient: "Todo se ha hecho en privado".

donava el seu "Cant Corporal", clarament influït per Walt Whitman, ha estat dit, en terres d'Amèrica, que era el líric més gran vivent de les llengües llatines. Llevant a aquest ditirambe el seu excés admiratiu, és evident que l'obra de Bartra a l'exili ("L'arbre de Foc" "Màrsias" i sobretot "Màrsias i Adila") el fa creditor d'un estudi profund, que ha estat intentat una vegada, però sense arribar mai a la valoració exacta - potser encara prematura - d'aquesta veu entusiasta, enduta sovint per un excessiu verbalisme, però xopa de lirisme, d'amor a la natura i a la humanitat, rica de variades imatges i de pompes musicals. El nom de Whitman és encara obvi per parlar de la poesia d'Agustí Bartra; salvant totes les distàncies, hom podria esmentar igualment el de Victor Hugo. I aquesta doble evocació pot ajudar a situar, en el moment actual, l'obra ja copiosa d'un poeta que pot afinar encara el seu instrument expressiu i fer més punyent la seva cançó.

11

„Hi ha hagut mai a Catalunya una poesia mística"? A despit del "Cant de Ramon" i dels "Idil·lis i Cants Místics", la resposta sembla negativa. Perquè Ramon Llull, esperit encòs en l'amor de Déu, utilitzava els versos com a elements de la seva catequesis, i només una obra en prosa - una prosa poètica, és cert, que en cada paràgraf conté tanta poesia com en centenars d'estrofes rimades, àdhuc del propi Llull, - només el "Llibre d'Amic i d'Amat" és, realment, una obra mística, comparable a les més altes de Sant Joan de la Creu. En quant a Verdaguer, la seva religiositat de sacerdot místic es menté generalment en els límits de l'hagiografia més popular: quan arriba a accents colpidors és quan la seva tragèdia personal li dicta les "Flors del Calvari". Però potser perquè la vocació sacerdotal havia imposat silenci a la seva corda exòtica, la lira de Verdaguer està massa mancada d'accents amorosos perquè el misticisme pugui tenir-hi estada. De l'amor humà hom pot passar a l'amor diví: ¿no són els escrits més sublims del misticisme veritables himnes amorosos?

Poesia mística o poesia religiosa; glossa de les devocions populars o de la literatura anònima de goigs i estampetes. L'abundància d e sacerdots en les tençons floralesques; la mateixa permanència del lema "Fides" al costat dels de Pàtria i Amor en aquestes conteses, han revelat que una de les veus autèntiques de la nostra poesia era aquesta invocació a les fonts permanents de la fe cristiana. En alguns poetes, com en Lòpez-Picó, forma una part, cada vegada més considerable, de la seva obra. Però en d'altres, per la força de l'hàbit sacerdotal o per fervorosa vocació de laic, una tal inspiració és permanent i gairebé amlla les altres. El nom de Manuel Bertran i Oriola (1901) s'acut forçosament quan hem vol concretar aquest devot acolliment a una sola llei de poesia. El seu darrer volum "Quaresma", d'una innegable perfecció formal, i que conté encerts d'emoció i de ritme com "La missa inacabada", ha fixat definitivament aquest poeta en el seu paper de comentarista dels esdeveniments religiosos i canonització de nous sants o commemoració de diades assenyalades de la litúrgia.

La poesia de sacerdots és, ja ho hem vist, tradicional en la nostra lírica. Si un Mossèn Antoni Navarro transportava a les seves visions pirenenques l'expressió sublimada del seu sentiment religiós; si un Mn. Llorenç Riber sap conjuguar, en un esforç recíxit, la seva sensualitat pagana i el seu afany d'enaltir els nostres sants, Mossèn Camil Geis (Girona, 1902) descriu planerament paisatges ciutadans o íntimes meditacions. En canvi, Mn. Miquel Melendres (1909), el místic arborat de "L'esbarzer incandescent", ha deixat fluir el doll abundant de la seva poesia. Mossèn Pere Ribot (Vilassar, 1908), vingut més tardana ment a la contesa poètica, ~~ha sabut~~ aprofitat totes les lliçons dels lírics més moderns. Els seus llibres "Laetare" i "Llengua de foc" (aquest darrer guanyador del Premi Ossa Menor, consagrat a la poesia més jove) són penyora d'un temperament de poeta que sap conservar, en els clans de la seva religiositat instintiva, la reflexió de l'intel.lectual davant dels misteris de la vida. Un i altre cerquen en la Bíblia i en l'Euclogi els temes de llur poesia; la manera com els transmuden un i altre, dintre una mateixa perfecció de forma, revelen diferències de personalitat, canvis de

registre que faran de bon seguir en l'obra ulterior d'aquests dos poetes entrats ja en la maduresa de llur talent.

Sembla un atzar (imposat en tot cas per la cronologia) que en la gruïtada antologia de Gutiérrez-Janés el nom de Màries Torres i Perenya (Ileida 1910 - Puig d'Olena 1942) vingui immediatament darrera d'aquests dos sacerdots-poetes. Perquè una classificació rigorosa per gèneres no sabria posar l'obra, malauradament truncada, de Màrius Torres, sota cap altre epígraf que el de "poesia religiosa". La seva és, certament, una religiositat vaga, indecisa, lluny de tot dogma i de tota denominació, que es debat en la solitud d'un esperit lícid, que es sap marcat per la mort, tot interrogant-se desesperadament sobre els misteris del món. Els límits del sonet, que adoptava generalment aquest poeta gairebé inèdit, i ja famós - només ha estat feta una edició limitadíssima dels seus poemes, a Mèxic - van esperonar-lo a un afany continu de perfecció en la forma. Sota aquesta perfecció externa batega, inoblidable, el gran interrogant.

El nom de Mossèn Carles Cardó, il·lustre en altres ^{aspectes} ~~sectors~~ ^{nostra} de l'espiritualitat catalana, no figura en les històries de la literatura ~~catalana~~ com a poeta. No obstant, les angoixes de l'exili - enyor i esperança, rosos amb una fe que es sap superior a totes les tempestes - han donat a aquesta veu venerable una inspiració lírica que sap trobar la força expressiva, la bellesa formal, la vibració humana que fan els veritables poetes. Coneguda només que fragmentàriament fins ara, és molt probable que l'obra poètica de Mossèn Cardó, tardana com és, el qualifiqui com al més alt dels nostres poetes religiosos vivents.

*El canter
nou*

El panorama de la lírica catalana moderna és, ja ho hem vist, molt extens. De les dotzenes de poetes que hem trobat al llarg d'aquest estudi i ben pocs són - llevats dels ja difunts - els que no continuen servint il·lusionats, amb poques esperances - o amb cap - de publicació, la massa que dictava llurs primers cants. Però un especial esment, fill de l'interès esperanejat que s'uneix a les noves

promocions, penyora d'un demà gloriós, ha d'a companyar els noms i l'obra dels poetes més joves o que s'han revelat en els darrers anys.

Un grup d'aquests - Ramon Bech, Frederic Alfonso i Orfila, Josep Palau-Fabre, Osvald Cardona, Lluís Casals i Garcia - ja s'havien fet conèixer poc abans de la nostra guerra civil o en el curs d'aquesta. Hom no pot negligir la magnífica collita de roses poètiques - vermelles de sang, de dolor i de fe - que es produïa a Catalunya mentre esclataven les bombes. Les veus que aleshores es deixaven sentir podien emudir en els anys immediats: hom sabia prou que no era pas que llur inspiració s'hagués estrocat. Per això ha estat encara més satisfactori de veure com aquella corrent subterrània emergia de nou i que les veus juvenils s'han fet més segures, més senyores de llur verb i de llur pensament. Ramon Bech i Taverner (Barcelona, 1918) ha passat de la verietat de temes i d'idees de "Novihuni" a la plenitud, perfecta de forma, densa de pensament, de "La ciutat submergida". Frederic Alfonso i Orfila (Barcelona, 1913) fa seguir, a nou anys de distància, el seu tendre poema "Infant", ple ric d'intuïcions, per un volum de "Poemes" més ambiciosos i més cenyits i, sobretot, per uns emotius "Sonets franciscans". Josep Palau-Fabre (Barcelona, 1917) vol repetir la clàssica - i avui potser indegudament menyspreada - aventura del poeta-bohemí i dau a París les seves inquietuds i les seves revoltes de tímid exacerbat, crista lilitzades en un volum agressiu, "Càncer". Una crítica fàcil l'ha afiliat, per peresa mental, a l'existencialisme, però els versos de Palau-Fabre són instint - instint de poeta - més que teoria filosòfica.

Per a Osvald Cardona (Barcelona, 1914), l'evolució, en canvi, ha de tenir el to d'una aventura íntima, que la seva modèstia no deixarà traslluir en el poema fins que no hagi arribat a la seva conclusió. Agut crític del fenomen poètic, Cardona és tan més un dels nostres escassos teoritzants de la composició, i la perfecció de la forma és, al costat de l'emoció continguda, la característica de la seva obra, dispersa en revistes i antologies. Lluís Casals i Garcia (Sabadell, 1912) que als vint-i-dos anys publicava ja el

seu primer recull "Set colors", ha adquirit en els seus anys d'exili francès una major maduresa d'expressió i de registre.

Però aquests noms, poc o molt, sonaven ja abans de la nostra gran tragèdia. Entre els que s'han revelat després de la guerra cal posar en primer lloc el mallorquí Miquel Dolç i Dolç (1912) que ha evolucionat feliçment d'un to elegíac amarg a la serenitat poada en els clàssics llatins que ell ensenya i tradueix. El seu actual equilibri, després de la varietat de temes del "Somni encetat", el fa el més autèntic continuador de l'obra de Joan Alcover. "Elegies i paisatges" titula també, significativament, el seu llibre M. Villan-gómez i Llobet; poeta civissenc, i els seus versos regulars, xops de l'enoció que desvotlla un paisatge amic o un rostre estimat, s'a-junten harmoniosament al cor que formen tots els poetes nous de les terres catalanes. De València arriben també noves i precioses apar-tacions: Xavier Casp, el més destacat, amb el seu recent volum "Aires de cançó" demostra que, partint de la ~~psaux~~ forma popular, hom pot atènyer les excelsituds de la lírica més secreta i pura. #

Lluís Gassó i Carbonell, autodidacte i efusiu, passa de les traduccions de Valéry, Mallarmé i Keats, a les composicions origi-nals, riques de llenguatge i pròdigues en meditacions. També s'es-merça en exercicis de traducció (Valéry, Eliot) i en cançons i pœ-mes breus d'una ra-ra harmonia Miquel Arimany, que té encara un "Comte Arnau" escenificat de brillant versificació.

En Jordi Sarsanedes (Barcelona, 1924) la joventut troba un exu-tori en la llibertat surrealista, temperada a la Paul Eluard per un regust de popularisme - hom p'essent tamateix un retorn indefugible a la forma clàssica, a la serenita t de l'estrofa tancada i del sonet treballat. En canvi, el primer volum d'Antoni Ribera "Terra de somni" ja revela aquesta mateixa ambició de la tria dels temes i de les for-mes poètiques, que es complau en els exercicis de digitació que són les traduccions acuradíssimes de poetes anglesos que clouen el llibre. Lluís de Rialp (Barcelona 1920) poeta i músic, adopta un to de grave-tat ple de ressonàncies.

David Sanahuja s'a (1915) sembla un Josep Garner volgudament privat de la música prenedora del mestre. Josep Romeu (1917) profes-

Poema de l'amic
Alguns
rebels

Fuster
V. Andu.

Beneyto

del ~~Alcover~~ i Amis i Alguns rebels

Abu

sor i erudit musicòleg, demostra el seu virtuosisme en sonets i altres poemes de tot metre i tota forma, perfectes però sovint glacials. Joan Perucho és més sincer, més intens, més sensual. Jordi Cots, amb "Fidelitat", ha seguit la lliçó - confessió pròpia - d'un Hölderlin i un Rilke. Albert Manent és delicat, sensible, decoratiu. Josep Pedreira, Joan Triadú, Miquel Viusà, Joan Guarro, Joan Barat ... els noms de poetes nous, dignes d'una crítica pertinent i rigorosa, allarguen la llista. L'ur obra és avui una promesa. Coneguda fragmentàriament només, ens permet de créure, però, en la seva qualitat. El domini de la llengua és absolut; la perfecció externa mai no és tra fda. Una especial característica sembla ajuntar aquests poetes joves: l'horror al desmanegament, a la llicència, a la improvisació... On són els temps de la paraula viva? L'exemple de Carles Riba, admirable, és el més seguit. Però hom oblida massa el de Josep Carner, no menys alt com a model i, dintre l'aparent facilitat, no menys difícil. Hi ha una tendència marcada entre els joves a escriure una poesia hermètica, feta d'allusions, només intel·ligible per als que en saben "l'argument" i, en darrer extrem, sols entenedora per al propi autor. Un "retorn al poble" com el que, fa trenta anys, representaven les "Vint Cançons" de Tomàs Garcés, podria donar a aquesta poesia de seleccions - gairebé sempre clandestina, encara avui, no ho oblidem - l'origen, la sang vermella que li manca.

13

ji

L'exili, generador d'enyor, pot destilar també, en una gloriosa alquímia, l'or de la poesia. Per als poetes catalans allunyats de la Pàtria i voltats de veus estrenyes, la necessitat d'expressar-se en català ha estat gairebé biològica. Una benemèrita institució - la dels Jocs Florals de la Llengua Catalana - ha permès de fer conèixer aquests esplais lírics, i el patriotisme d'uns quants editors ha contribuït no poc a difondre l'obra dels poetes catalans exiliats.

Ja hem indicat l'activitat exemplar de Josep Carner. La vocació poètica, que venia tardanament al gran historiador i periodista

Antoni Rovira i Virgili, ens ha deixat amb "La Collita Tardana" un breviarí de fe en la llibertat, en Catalunya, en la nostra llengua. Un altre intel·lectual català il·lustre, el Dr. August Pi i Sunyer, ha cedit a la temptació lírica en poemes ~~plens~~ plens de gravetat. I abans hem assenyalat l'alta qualitat de la producció poètica de Mossèn Cardó, un altre insigne exiliat.

Joan Sales

D'altres poetes - Pere Quart, Agustí Bartra, Domènec Ferranón, J. Carner Ribalta, J. M. Prous i Vila, Pere Mas i Perera, Agustí Cebrija, Salvador Perarnau - han continuat a l'exili llurs exercicis lírics, fidels a llur tònica individual. La superació de Bartra ja ha estat subestilada. La de Jaume Terrades, amb les seves "Musiques d'Oboè" mereix també d'ésser tinguda en compte. Més interessant, però, pel seu valor de símbol, és la vocació poètica de dos adolescents, educats a l'exili, Ramon Xirau i Mamei Duran, que a Mèxic donaven llurs primers versos en català i són una autèntica esperança per a la nostra poesia.

Deixem en el darrer lloc una altra revelació: la de Mercè Rodoreda

Deixem per al darrer lloc una altra revelació: ~~la~~ de Mercè Rodoreda, coneguda com a novel·lista i que, amb els sonets perfectes que li han valgut tres anys seguits la Flor Natural en els Jocs Florals de la Llengua Catalana s'ha posat en tre els primers dels nostres poetes lírics. ¿Qui podria dir que no devem a l'exili, a les seves inquietuds i als seus esquinçaments aquesta nova i purgent veu de poetessa que canta amb paraules clares i versos perfectes els mites d'antany i los angoixes d'avui?

F. Canyameres - Myrtles - en el valles

Poblet

De 1912 a 1950... Heus ací trenta-vuit anys de poesia catalana que, per llur normalitat com per l'alta qualitat d'alguns dels poetes que els caracteritzen, poden ésser pesats entre les èpoques més brillants de les nostres lletres. Trenta-vuit anys, que veuen truncada llur corba ascendent per la nostra gran tragèdia - per bé que seria impressionant de registrar el nombre i la qualitat dels llibres de poesia que van veure la llum entre 1926 i 1939 (1);- que la veuen

(1) Tammateix, no pot dir-se que hi hagi hagut una poesia de guerra

truncada, sobretot, pel silenci forçat de la postguerra. Els poetes que han romàs a la Pàtria no poden publicar res : tot el més, llurs veus troben l'acolliment simpàtic dels redactes censales - "una mena o altra de catacumba", com els qualifica, amb encert expressiu, Josep Carner (1).- Per altra banda, els escriptors catalans exiliats, que continuen tossudament a escriure en la nostra llengua i, si poden a publicar-hi llurs obres, no poden tenir cap ressò a l'interior del país: llur obra hi és, pràcticament, ignorada. Les dramàtiques característiques dels deu darrers anys, tot just atenuades per la represa tolerada d'edicions de poesia catalana, pesen molt damunt l'evolució de la nostra lírica. I, tamateix, el conjunt d'aquests trenta-vuit anys que vénen d'ençà de la mort de Maragall palesa la fecunditat, la riquesa insigne de la nostra espiritualitat.

Deu ser de 1925, si fa no fa, la dita que assegurava que Catalunya era país de poetes i de pintors. Un quart de segle més tard, la dita encara és vàlida. D'uns i altres tenien i tenim, efectivament, il·lustres vocacions. El llenguatge pictòric s'ha transformat en els darrers cinquanta anys i ha esdevingut més expressiu, més patètic, més subjectiu, en assimilar la lligó de l'impressionisme i del fauvisme, de Gauguin i de Van Gogh. En certa manera, el cubisme i el surrealisme tenen un ^{origen} ~~origen~~/català - Picasso és més barceloní que malagueny, Dalí i Miró són ben nostres de naixença i de formació. Però malgrat aquests noms universalment coneguts, les noves escoles no han fet gaire ferrolla a Catalunya. Els nostres pintors no volen deixar lliures les ales a la imaginació, no volen alliberar els instints ni llançar-se a la pura abstracció ni a les arbitrarietats de l'art "no figuratiu". Nonell i Mir són encara els més moderns dels pintors catalans. Xavier Nogué i "Ape" els més imaginatius dels nostres dibuixants - il·lustradors. I hem pressent que, en el fons del subconscient de la dotzena de joves que conreen "l'art nou" hi ha, al costat del desig

(segueix de 40)

pròpiament dita. El volum "Poesia de guerra" editat en 1938, d'un més poemes de circumstàncies que autèntiques expansions líriques, i és perfectament comprensible que així fos. Es curiós, però, de trobar-hi, al costat de noms ja consagrats, d'altres que posteriorment han adquirit un nom o que s'han donat a conèixer com a veritables poetes fidels a una vocació desvetllada entre els perills bèl·lics.

(1) "Miscel·lània Verdaguier", a REVISTA DE CATALUNYA, nº 103-Paris, 19

natural d'épater le bourgeois, un inconfessat afany d'arribar un dia a pintar com Nonell i Mir o a il·lustrar com Xavier Nogués.

Paral·lelament, l'aplicació al nostre llenguatge líric d'aquestes disciplines modernes - o d'aquesta supressió de tota disciplina-vingudes de París, i que en la poesia han donat els noms il·lustres de Guillaume Apollinaire, Max Jacob, Paul Eluard o André Breton no ha tingut tampoc gaire durada. Salvat-Papasseit és, un moment, el nostre Apollinaire; J. V. Foix el nostre Breton. Però ja hem vist les diferències essencials que hi ha entre la inspiració dels nostres d'es poetes i la de llurs possibles parangons francesos. Avui també, com fa vint-i-cinc anys, els mestres de la lírica catalana més moderna són Carner, Guerau de Liost, López-Ficó i Riba. Adhuc Maragall ha conservat la seva actualitat i un Josep Lleonart n'ha sabut exacerbar l'eficàcia expressiva, i amb la seva tendresa i la seva religiositat profunda, d'un franciscanisme musical, s'ha posat al nivell d'aquells altres quatre grans noms.

Però la riquesa de la nostra poesia no es limita a aquestes veus exemplars. Tot un cor viril d'inspiracions diverses glossa i transforma els grans temes que elles han exposat. El popularisme de Segarra és diferent del de Garcés; l'elegància de Manent té una personalitat diferent de la de Clementina Arderiu; la pompa descriptiva de l'Esclausans no es pot comparar amb la dels poetes mallorquins; el medievalisme d'Almela i Vives i el de Salvador Espriu difereixen en el to com en els resultats. Un Pere Quart és irònic i amarg; un Joan Teixidor greu i reflexiu; un Bertran i Oriola ortodox i un Màrius Torres panteïsta; Agustí Bartra eixampla els seus pulmons per a un cant líric de gran volada; Mercè Rodoreda depura en el rigor constructiu dels seus sonets unes imatges trèmules de sensibilitat... I un esplet brillant de joves poetes afinen llur tonada...

Catalunya és, encara, terra de Poetes. Inscrivim amb orgull aquesta afirmació, que imposa el més succint inventari de noms i d'obres. Però la contrapartida d'aquest balanç és també òbvia. Joan Bta. Torrelló, en l'estudi ja citat ⁽¹⁾, acabava la seva ressenya del

(1) "Arbor" loc. cit.

moviment poètic català modern amb aquests mots, que traduïm, i que són justíssims: "El conjunt, doncs, pot ésser apreciat com a obra de minories; destil.lada, cerebral, exacta de motllos i de motllures, transcendental i vitalista. I ací topem amb el mal fat actual de la llengua catalana. Aquesta llengua, que un temps fou la primera vulgar en la qual hom escriví, i que "era stata un strumento perfetto nelle mani de Ramon Llull, de Mallorca, e d'Arnau de Vilanova, i due enciclopediste dell'opera dei quali porve a un certo punto polarizarsi tutta la cultura occidentale del XIII secolo" (2) avui s'ha refugiat en la llengua literària i, a dintre d'aquesta, en la poesia. Però aquesta poesia, que va re-crear-la ^{l'origina} en altres temps, ara està amonagant-la amb el seu hermetisme. Llengua hermètica - sobretot perquè el poble no estudia la seva llengua, la parla per naturalesa, perquè Déu ho vol...- per a una poesia hermètica - signe del segle literari en què vivim - que no troba eco al carrer. Llengua i poesia d'especialistes en una terra que no pot permetre's aquests luxes per sofrir constantment la invasió de la llengua e astellana, que és una llengua expansiva precisament per la seva prodigalitat barroca, contràriament, per exemple, a l'anglès, que ho és pel seu vocabulari estricte. Així la llengua castellana pot permetre's el luxe d'una poesia de minories. Però no el català, que es debat entre la seva vida en l'actualitat literària i la seva vida en el carrer, completament escindides".

Heus ací el perill, el greu perill que sotja la poesia catalana i, per extensió, tota la nostra literatura. Perill que, obligada per la pressió externa a ésser una literatura per a minories, oblidí que més enllà d'aquestes minories hi ha la gran majoria, el poble sencer, que pot acollir un dia - que acollirà, com amb Verdaguier, amb Guimerà, amb Maragall, si sorgeix un gran poeta - les seves produccions, les seves novel.las i els seus poemes.

Hi ha una prova, la prova de la recitació, que és encara el "test" elemental de les possibilitats populars d'una poesia. Entre la lírica e atalana moderna, ben escasses són els poemes que permeten aquesta prova. Poesia per a ésser llegida, rellegida i meditada, qui sap si el seu missatge penetrarà un dia la massa. Bé cal espe-

(1) GIARDINI, Cesare - Antologia di poeti contemporanei.